

rus: ergo. Resp. 1. Ex hoc non sequitur, quod non possit dari, sicut actus naturaliter honestus, sine dictamine evidenti. 2. Neque etiam ad actus supernaturales necessarium est dictamen evidens, sed tantum certum, quam tamen certitudinem operans reflexe non debet cognoscere: in hoc dictamen debet esse tantum certum certitudine infallibilis, non autem certitudine adhäsionis: unde potest concedi totum, & negari, quod tale dictamen sit evidens. 3. Ad actus supernaturales requiritur quidam aliqua illustratio supernaturalis: at non talis, quia se sola sit ultimum dictamen, sed tantum aliqua illustratio, vel actus supernaturalis universalis, e. g. iste: *Pauperi danda est ex misericordia eleemosyna: ex quo, & simili ex alia propositione naturali, e. g. ista: Hic est pauper: quae potest esse falsa, inferatur dictamen ultimum;* *Huius danda est eleemosyna.* Unde neque ad actus supernaturales necessarii debet procedere dictamen ultimum, quod sit actus elicitus supernaturalis prudentia: & hinc ma. potest negari.

235. Rasiarius in norma recti disp. 2. q. 6. a. 2. n. 154. ait, actum supernaturalis posse esse secundum quid fallum, adeoque in hunc actum: *Hic, & nunc mentendum est ad fervandum innocentem; quia DEUS ipse nobis mendacium precipit, quoties illud necessarium est ad talen finem: & facientem est, quidquid DEUS precipit: posse influere prudentiam supernaturalis, non quid secundum primam partem, secundum quam actus falsus est, sed secundum alteram, secundum quam verus est.* Idem auctor in eadem norma recti disp. 1. q. 9. a. 3. n. 45. contendit in talen actum influire posse habitum virtutis prudentiae, & citat Valquimum in 1. 2. disp. 58. c. 2. n. 13. & disp. 85. c. 1. n. 3. Verum, sicut Vazquez loco citato tantum loquitur de virtute prudentiae naturalis, ita etiam Rasiarius videtur hoc loco tantum loqui de eadem prudentia naturali, atque a cibis naturalibus: & quod hos non sum sollicitus. At vero loquendo de cibis supernaturalibus, videbat mihi difficile, eos posse esse simpliciter falsos, sicut tamen juxta communissimam simpliciter falsus est omnis actus, qui indivisibiliter, & determinatè, dicit verum, & falsum; nam ideo tam copulativa, quam causalis propositio, ob unum membrum fallum, dicitur simpliciter falsa.

Ratio autem, cur actus supernaturalis videatur mihi non posse esse ita falsus, est, quod cuiusvis actus supernaturalis auctores dicunt, scrupulosus non agit illicite, quamvis agat, durante levi, & involuntaria formidine, ne DEUM offendat; quia non est in ejus potestate, hujusmodi mulcas abigere: &, nisi velit redigi ad inlaniam, debet quandoque ita agere. Certe sunt sat multi, qui dicunt, stare posse cum ipso actu fidei formas dubia involuntaria: quidam stare possint cum dictamine de honestate?

236. Ob. 4. Dictamen, tantum moraliter certum, potest esse conjunctum cum actuali formidine: ergo non sufficit. prob. conseq. SS. Canones exigunt tale dictamen, quod excludat omnem, tamen prudentem, quam imprudentem formidinem: hoc non præstat dictamen tan-

tum moraliter certum: ergo, prob. ma. C. In questioni tua q. 1. de sent. excommunic. dicitur, conjugi credenti ex credititate levi, & temeraria, adesse impedimentum matrimonii, explodendam esse conscientiam talem levem, vel dubium, ad sui pastoris consilium, & si debitum petendum, & reddendum: ergo debet explodi omne dubium, etiam leve. Confirm. Cap. Per tuas 35. de Jimonia dicitur, subdiaconum serupulosum non debere contra conscientiam ad superiores ordines ascendere, licet, ob conscientiam nimis serupulosam, in hanc difficultatem si. lapis: ergo.

Resp. dist. antec. Dictamen moraliter certum potest esse conjunctum cum formidine prudenti, neg. antec. cum imprudenti conc. antec. & neg. conseq. ad prob. neg. ma. ut hujus prob. neg. conseq. Ratio negandi patebit ex statim dicendis. Ad confirm. neg. conseq. Credulitas, & scrupulus, locis citatis, sumitur pro iudicio erroneo, quo quis absolvit, ex principiis falsis, & levibus, iudicat, adest peccatum, ubi non est: & hoc iudicium unique debet deponi, aut explodi; alias contra conscientiam peccatum. Responsio hinc inferatur ex eo, quod dicto capite datur conjux non dubitare, aut suplicari, sed credere, hoc est, posse vivere iudicare: item, quod C. Perturb adiutor, scrupulosum illum non debere ad superiores ordines ascendere contra conscientiam, hoc est, contra iudicium erroneous; quia illa conscientia mox vocatur error, dum adiutatur, non evasurum eam difficultatem, nisi deponat errorum.

237. Aliquando autem sumitur scrupulus pro simplici tantum apprehensione, formidinem cautele, vel pro formidine, aut iudicio reflexo, quo quis ex levibus rationibus suscipitur, dictamen suum non esse veritas consonum, ac timet periculum peccati; quamquam aliunde multo probabilius, vel etiam certò, judicet, se honeste agere: & talis scrupulus non debet necessariè deponi; nam cum talis terpulo non est quis ita constitutus, ut dicat, five sit malum, five bonum, tamen faciam: sed ita, ut dicat: volo ponere hanc actionem, quam prudenter iudico licitam, et si adit levius suspicio in contrarium; quia DEUS non petit, ut in omnibus proposito, ob unum membrum fallum, dicitur simpliciter falsa.

Imo, ut Suarez, Castropolao, Layman, illung, ac hoc teste, communisimè auctores dicunt, scrupulosus non agit illicite, quamvis agat, durante levi, & involuntaria formidine, ne DEUM offendat; quia non est in ejus potestate, hujusmodi mulcas abigere: &, nisi velit redigi ad inlaniam, debet quandoque ita agere. Certe sunt sat multi, qui dicunt, stare posse cum ipso actu fidei formas dubia involuntaria: quidam stare possint cum dictamine de honestate?

238. Ob. 5. contra 2. conclus. Ad actum malum non requiritur iudicium, moraliter certum de inhonestate actus, imo nullum requiritur iudicium ex n. 226. ergo neque requiritur ad actum honestum. Confirm. Si requiriatur iudicium moraliter certum, possemus esse certi de nostra iustificatione: hoc est contra Tridentinum: ergo, Resp. neg. conseq. Disparitas colligi potest ex eodem n. 226. Adde, quod ad actum malum non requiratur, ut quis amplecti-

pletatur malum ut tale: sed sufficit, si scilicet amplexatur malum quod tale: at vero ad actum honestum requiritur, ut quis amplexatur honestum ut tale.

Ad confirm. dist. ma. possemus esse certi de nostra iustificatione, certitudine quadam moralis, om. ma. certitudine metaphysica, vel fidei, cui non potest subesse fallum. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Nam Tridentinum sij. 6. c. 9. & can. 16. tantum excludit certitudinem fidei, cui non potest subesse fallum. Potest etiam negari ma, nam, eti habetur iudicium moraliter certum de honestate, non etiam statim habetur de supernaturalitate actus.

239. Ob. 6. Non requiritur in ordine ad honeste agendum, ut excludatur omnis, etiam levius, formido: ergo non requiritur iudicium moraliter certum, sed sufficit probabilius. Confirm. Qui agit, quod ipsi spectatis omnibus circumstantiis, videtur probabilius licet, agit prudenter: ergo non peccat. prob. conseq. omne peccatum est imprudens: ergo. Resp. dist. antec. non requiritur, ut excludatur omnis formido imprudens. conc. antec. omni prudens neg. antec. & conseq. Cum formidine tantum imprudens stat iudicium moraliter certum: at iudicium tantum probabilis stat etiam cum formidine prudente.

Nam, licet mihi probabilis sit, aliquid non esse peccatum, si tamen alii graves viri, ex rationibus non contentem, dicant, esse peccatum, est formido prudens: nec potest hac deponi per principiū directū, sed debet deponi per reflexū. Ad confirm. dist. antec. qui agit probabilitus licet, agit prudenter, si non adit simul prudens formido oppositi, vel haec deponatur per principiū reflexū. conc. antec. fucus. neg. antec. & conseq. Ipsius antecedens, in hac confirmatione objectum, est principiū reflexū, ex quo, & altero, scilicet, quod prudenter agens non peccet: itemque ex notitia experimentali, quod ipsi, hic & nunc, illud videatur probabilius, potest quis inferre iudicium sufficiens certum de licentia actionis. Quare, quando dicuntur, quod operans secundum sententiam, quam prudenter iudicat esse veram, non peccat; eequidem nemo prudenter agendo possit peccare, id non ita intelligendum est, quasi operans cum dictamine ultimo, tantum prudenter affirmabili, eequipo prudenter agat, & non peccet (nam iudicium, etiam probabile, vel probabilis, est prudenter affirmabile: quia tamen stat cum prudenter formidine, vel dubio de opposito, non prudenter cum eo folo agitur, aut non peccatur, antequam dubium excludatur; quia agitur cum dubio practico) sed tantum intelligendum est, quod si quis prudenter possit iudicare, sententiam aliquam esse veram, facile sibi possit formare dictamen reflexū, quo excludat omnem dubium, & sic prudenter agat, arque non peccet.

240. Ob. 7. Non tenetur vitare omne profus periculum peccati: ergo sufficit iudicium probabilis. prob. antec. si teneretur vitare omne periculum peccati, nemo posset fieri miles, aut mercator, imo vix posset quis esse secularis: hoc est fallum: ergo. prob. ma. in his omnibus est periculum, vel occasio falsi propria-

O. 2. vel

qua peccandi: ergo, si illud omne debemus vitare, nemo potest eos statim amplecti. Relp. dist. antec. Non tenetur vitare omne periculum tantum indeterminatum peccandi, & quando, est nimis difficultas, illud omne vitandi. conc. antec. non omne periculum determinatum, erit am peccati determinati, & quando non est difficultas nimis vitandi neg. antec. & conseq. ad prob. neg. ma, ut suprad. ad hujus prob. dist. ant. ut prius. & neg. conf.

In illis statibus periculum est tantum indeterminatum, similius moraliter non potest vitari: at in nostra causa est periculum determinatum, in individuo peccandi, ea actione, qua præmanibus est: similius nulla difficultas excludendi formidinem per principia modice reflexa: & licet non cuicunque tempore ita prompte sint iste reflexiones formaliter tales, tamen facile incidunt aequivalenter tales, faltem, ut excludant actus formidinem. Sed de hac objectione fuisse agendum tr. deparet, ubi agitur de obligatione vitandi occasions peccati,

QUESTIO II.

De Conscientia Dubia.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Dubium.

241. **D**ubium lat. sumi potest praeterea. etiam opinio, seu sententia tantum probabilis, quandoque vocatur dubium. At si dubium strictè sumatur, est hesitatio, vel suspensus, neutri parti assentientis ob formidinem erroris: vel, ut definit Bardi de conscientia discept. s. c. r. n. 1. est suspensus intellectus manens in equilibrio, inter duas contrarias, & non assentientis, neque dissentientis. ita communis authores contra aliquos, requirentes iudicium formidolosum de propositionis fallibilitate, quos rejici Bardi loc. cit ex eo, quod sine tali iudicio possit dari dubium, modo detur illa suspensus intellectus. Non tamen sufficit ad dubium quacunque omisso iudicio; alias etiam omnis neficiens dubitare. Sed neque sufficit quavis suspensi intellectus; alias, quotiescunq; suspendere assentientem, sive eum non elicerem circa mysteria dei, quando de iis cogito, ea præcisè de causa, ne caput nimis fatigem, diceret de illis dubitate, quod esset valde absurdum. Igitur ad dubium requiritur suspensio, orta ex formidine erroris, vel ex iudicio, quo quis putat, hic se falli posse. Unde Suarez in 1. 2. tr. 3. de bonitate & malitia humanae auctum disp. 12. fcc. 5. n. 1. exigit, dubium involvere cognitionem, seu iudicium reflexum, de insufficientia rationum ad assentium: hoc tamen ali negant.

242. Dividitur jam dubium in positivum, & negativum, in quorum tamen terminorum acceptione auctores non convenient. Quidam vocant dubium negativum, quando assensus suspenditur obarentiam omnitudinem rationum in utramque partem, dummodo quis de objecto cogitet, & rationes inquirat, nullas autem inveniat, & sic dubitare quis potest, an stellæ,

vel arena maris, sive numero pares, vel impares: aut an Turcarum imperator modo dormiat, an vigilet. Dubium autem positivum dicunt, quando dantur rationes in utramque partem, sed in neutram convincentes, & ideo suspenditur assensus. Alii tamen cum P. Thyro, & Elizalde, negant, suspensionem intellectus, ob carentiam omnimodam rationis, vocandum esse dubium; cum sit pura nescientia. Meo tamen iudicio non male Bardi n. 6. loc. cit. n. 241. ait, illam suspensionem assensus, ob carentiam omnis rationis, vocari quidem posse dubium metaphysicum, non verò morale; quia, quando intellectus non habet ullam rationem, sed tantum ideo haret; quia videt, possit utrumque esse, fundatur illa hasitatio in iera rei, physica, vel metaphysica possibilitate, quod dubium in moralibus non existimat.

Quare moraliter loquendo, videtur melius explicari dubium negativum dicendo, quod sit besitatio, vel suspicio intellectus, habentis quidem aliquam, sed non tam gravem rationem, vi cuius posse iudicium probable ferri: at vero dubium positivum, quod sit besitatio, vel suspicio intellectus, habentis rationem sufficientem, vi cuius posse ferri aliquod iudicium probabile. Exemplum dubii negativi, in hoc sensu moraliter accepti, potest esse, si quis à duobus audiret contraria de voluntate superioris, vel, si rudit in fide audiret ab iisdem contraria, circa mysteria fidei, aut leges Ecclesie: vel si quis duos sacrae Scripturae textus obscuros, apparet contraarios, legeret, nefasitque, quem literaliter, quem tantum metaphorice, ita, ut alteri nihil contrarium diceret, exponere deberet. Exemplum autem dubii positivi prebent plurime opiniones contrariae, comparative probables.

Ubi nota, dubium negativum, prout à nobis explicatum est, vocari quandoque dubium probabile, ut distinguatur a dubio irrationali, seu scrupulo: & pro tali, seu ita probabili, accipit dubium Cardenes p. 2. crisi Theol. tr. 6. disp. 46. c. 1. n. 3. item S. Antoninus 1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. ante medium sic scriberis: Summae proprietatis stricte dubitationem, videlicet prout rationes sunt eque ponderantes ad utramque partem, nec magis declinat quis ad unam, quam ad aliam. (scilicet propter insufficiem rationum, ita, ut de neutra parte iudicium verè probabile ferri possit, iuxta paulo antea à nobis datum explicationem dubii negativi) sed si dubitet leviter quis, & per modum scrupuli. Et, unde patet, non esse idem dubium probabile, & dubium ortum ex rationibus probabilibus. Ulloa tom. 4. agens de penitent. disp. 7. c. 2. n. 8. dubium negativum alter explicat: sed, quia videtur supponere, quod quoctiescumque non adest tanta ratio, ut sufficiat ad serendum positivum iudicium, dubium sit contemptibile, tanquam inanis scrupulos (quod non videtur verum, ex dictis) malumvis cum communione sentire.

243. Dividitur dubium rursus, in dubium juris, & facti. Pruis, seu dubium juris, est quando dubitatur, an ex iustis ius, vel lex, que praecipiunt, aut legitimam facultatem det, vel actum validum, aut invalidum reddat &c. e. g. an debetur lex, obligans ad agendum poenitentiam, statim post commissum peccatum mortale: an hoc,

vel illud crimen sit reservatum: an baptismus collatus in aqua rosacea, vel cerevisia, sit validus: an Eucharistia valide consecratur in spele &c.

Alterum, seu dubium facti est, quando dubitatur, an aliquid factum, vel omnissimum sit, non, e. g. an dictum Breviarium, vel omnissimum factum de fato: vel etiam dubium facti est, quando quis dubitat de aliqua particulari, que est objectum aliquaj actionis moralis, & diximus de ignorantia. n. 14. e. g. si quis dubitat, an si clericus, quem vult percurret, an sit dies festus, qui vult laborare. Ita autem duos dubia sepe concidunt, vel unum ex altero nascitur: sic ex dubio facti oriuntur dubium juris, e. g. an adhuc detur obligatio dicendi Breviarii, an audiendum adhuc sacram: item ex dubio juris dubium facti: e. g. an peccaveris materialiter, vel formaliter, talem actionem faciendo, an valide baptizeres &c.

Dividitur rursus dubium in speculativum, & practicum, quorum mentio sepius recurrunt. Speculativum est, quod non immediate concernit actionem, sed aliquid remotius, e. g. dubium, an cerevisia sit materia valida baptismi; nam propterea non etiam dubitatur de licentia ita baptizandi, extra calum extrema necessitatis; nisi enim quis sit valde rudit, certus est, id non licere: cum certum sit, non posse adhiberi materiam dubium, quando potest haberer certa, & agitur de valore Sacramenti. Practicum dubium est, quod concernit licentiam actionis.

Aliqui hoc iterum diligunt in remote practicum, & proxime vel practice practicum. Illud ajunt esse, quod est circa licentiam actionis, vel omnissimum in genere, e. g. an hic, & vel ille labores sit licitus die fato: alterum dicunt, versari circa actionem cum omnibus circumstantiis specificis, vel individuantibus considerant: e. g. an hic, & nunc, mihi audendum, vel omnitudinem sit sacram, quando domi est agerous, cui opus sit mea presentia. At i tamē illud dubium remota practicum dicunt, esse speculativum, vel remotum: & secundum dumtaxat dicunt practicum: atque in hoc sensu, nunc temporis forte comonitor, etiam nos ut plurimum loquemur.

244. Dico. Agere, vel omittere aliquid, cum dubio strictè pratico, est peccatum, & quidem grave, si dubitet, an sit peccatum grave, ita communissime omnes: que ipsa auctoritas est magnum argumentum pro hac sententia. Probatur tamen veteris 1. S. Paulus ad Rom. 14. v. 23. ait. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est: hoc juxta communissimam expositionem significat: Id quod non sit cum determinata distinzione intellectus distincti, licitum est, est peccatum: ergo. Prob. 2. Dubitanus practice de honestate actionis, & tamen agens, est ita constitutus, ut, five sit licitus, five non, five DEO placet, five dispiceat, tamen velet agere: sed hic affectus est manifeste in honestus, & virtutis contemptus legis Divina: ergo.

Confit. Qui committit le morali pericolo peccandi, peccat: hoc facit operatus cum debito pratico: ergo. Unde ex hac obligatione, non agendi cum dubio pratico, infertur altera obligatio, inquirendi morali diligenter in obligatio-

nes,

nes, & leges servandas, quam etiam afferunt Scriptura, Paires, & sensus communis: quare, si quis non debito modo inquirit, peccat: si autem inquirat, tunc, vel per principia directa, aut reflexa, poterit depone dubium: vel dubitum casus aliquis perplexitas, in quo si eligat minus malum, non peccat: si non posset discernere, quid sit minus, nec utrumque posset evitare, non habebit sufficientem libertatem ad peccandum.

ARTICULUS II.

An in dubio semper sit eligendum tuitus.

245. T

Motus à periculo peccandi. Minus tuitus, quod minus est remotum ab eo periculo, quoque faciens est in periculo majori committendi peccatum, falso tenet materiale. Sic tuor est sententia S. Bonaventurae, docentes, peccantem statim obligatum esse ad agendum poenitentiam, quam sententia S. Thomae, docentes, peccantem non esse ita obligatum. Non autem est idem, opinionem efficiuntorem, & esse probabilem: sic pluribus est probabilior sententia S. Thomae, quam S. Bonaventurae. Ratio est. Opinionem esse magis probabilem, est, eam esse nimis firmioribus rationibus, quibus saepe nititur opinio minda tuti priori. Queritur jam, an dubius inter duas opinions, quarum una est tuor altera, debeat operari iuxta tuorem.

246. Dico 1. Stante dubio strictè pratico, siue eo non deposito, debemus sequi iudicium. Ita communis, & certa. Probatio est etiam clara; quia alias quis operaretur cum dubio pratico, quod non licet ex n. 244. Et, si de hoc dubio intelligatur illud axioma juris (deiunctum ex C. Ad agendum 12. de homicidio, & aliis textibus juris) In dubio tuor pars est eligenda: utique ab omnibus admittendum est. Et sane de hoc dubio iustus intelligendum esse, volunt Arriaga, Oviedo, Tannerus, Layman. l. 1. tr. 1. c. 5. n. 8, cum pluribus aliis: quoniam videatur, difficulter posse ostendit, quod Pontifex cit. cap. de dubio pratico loquatur. Quia de re plura ad objectionem primam. Suarez in 1. 2. tr. 2. de bonis, & maliis actibus, hum. disp. 12. sec. 5. n. 2. ait, potissimum locum habere hoc principium in dubio pratico: & n. 6. ait, juxta materia experimentam, & negoti qualitatem, penfanda utriusque incommoda, quodque habeat minora, eligendum: tandem n. 9. ait, hoc axioma (xpe) ele-
le praeceptum iustitia, aut charitas, interdum tantum confluum.

247. Dico 2. In dubio speculatorio, seu remoto, non debemus semper sequi iudicium, Ita hodie longè communis; est enim hac opinio omnium, qui docent, nos non obligari semper, ad notabiliter probabilem, que sententia est plurimorum recentiorum, & etiam ab antiquis multis defensa, ut eruditè ostendit Ralserius in norma recti disp. 3. q. 9. a. 4. Prob. conclus. Hac obligatio universaliter obligans, sed duntaxat tantum aliquam congrueritatem: qua supposita ponit specialem legem circa dubium patrati homicidi, ut in hoc casu irregularitas intratur: quod tamen, utpote odiosum, ad alia extendi non debet.

Verbo. Modus tendendi. Pontificis decernentis, hic erat. Congruentius est, & magis prudens

finita dubia, passim in materia morali occurserint: neque sufficienter probatur, ut patet ex solutione objectionum: ergo non debet hominibus imponi.

248. Confirm. 1. In dubio negativo non debemus sequi tuor: ergo nec in dubio positivo prob. antec. in eo dubio, ut supponitur, invincibilis, datus ignorantia legis; licet enim lex non omnino negligatur, sed tamen quadam notitia inchoata, tamen in tenu morali non datur notitia; huic enim moraliter aequaliter non potest tale dubium: atque ignorantia invincibilis excusat: ergo, probatur etiam conseq. non est minus periculum in dubio negativo, quam sit in positivo, peccandi, seu contra legem agendi: & quavis in dubio positivo detur aliquantum major notitia legis, tamen neque haec (falsem) sit notabiliter probabilis, legem existere tollit, quo minus moraliter dubitet, nec facit, ut lex sufficienter, aut simpliciter scaturit: & si ratione penituli agendi contra legem, peccat is, qui aliquo modo positivè dubitat, nec excusat in peccato, qui advertit ad periculum peccandi, quavis negative dubiter: quia illa aliquid major, non tamen simpliciter dicta notitia, nil facit ad rem, nisi ratione advertente ad periculum peccandi, quod in utroque calore & equale. Infér, sicut in calo dubio positi datur aliquantum major ratio pro existentia legis, ita datur etiam major pro non existentia ejusdem, adeoque non datur simpliciter major notitia legis.

Confirm. 2. Plura iuri axioma negant hanc obligationem, e. g. Reg. 15. de regulis suis in 6. Odia refringi, & favores convenit ampliare. Reg. 20. In obscuro minimum est sequendum. Reg. 25. In pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis. & Reg. 56. ff. de reg. iuri. Semper in dubiis benigniora preferenda sunt: ergo. Quod autem in quibusdam casibus, particularibus, in iure, expressis, debeamus sequi, quod est tuor, non debet extendi ad alios casus, de quibus iura non loquuntur, ex modo citata regula: Odia (sub quibus etiam iuxta communissimam intelleguntur obligations graves) convenientia refringi.

249. Ob. 1. C. Ad agendum cit. num. 246. resurter, quod presbyter quidam, volens corriger quendam de sua familia, tentaverit, cum verberare cingulo suo, cui adharetur cullellus in vagina, qui elapsus hominem in dorso vulceraverit, ita, ut, accedente deinde morbo, homo mortuus fuerit. Dubitatum inde fuit, an ex vulnere mortis sit fecuta, an vero ex accidente morbo, & an presbyter irregularitatem incurrit. Clemens III. ad casum respondit: Cum in dubiis semper debemus eligere iudicem, vos convenienti injungere presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret. ergo debemus sequi in dubiis, quod est tuor. Resp. cum Suarez & Arrigaga de act. hum. disp. 25. sec. 3. num. 18. Ponit istud dictum non affluisse tamquam principium universaliter obligans, sed duntaxat tantum aliquam congrueritatem: qua supposita ponit specialem legem circa dubium patrati homicidi, ut in hoc casu irregularitas intratur: quod tamen, utpote odiosum, ad alia extendi non debet.

Verbo. Modus tendendi. Pontificis decernentis, hic erat. Congruentius est, & magis prudens

dens, sequi in dubiis tuiorem semitam: ex qua congruentia, & in odium homicidi, atque ob reverentiam erga SS. Sacrificium, decerno, ut in eo dubio contrahatur irregularitas: per quod non decerno, quod sit obligatio, in omnibus dubiis sequendi tuiorem. Addo, quod loc. cit. advertit Arriaga: sicut rationes, in Conciliis adhibita, ad faciendo canones fidei, non sunt canones, ita rationes, que congruerent moverunt Pontifices, ad decreta facienda, non sunt decreta. Sic Innocent III. C. Significati 16. eodem tit. de homicidio clericorum stimulans graviter equum, qui postea cursum abruptus, mulierem obviem interfecit, clericorum nullatenus privedente, huic, inquit, juber in iungi penitentiam competentem ad caetalam: ex quo non sequitur, omnibus ita equum stimulans, imponere lasso esse penitentiam, quam nec ipse Innocentius impulsius alteri clericu. C. Dilectus filius 13. eodem tit. ubi resurterit etiam equus clerici, curia abreptus, occidere infantulum.

Eadem responsio servit ad C. Significati 16. eodem titulo: ac rursus ad C. Petatio tua 24. eodem titulo, in quibus semper est dubium de homicidio patrato: immo cum C. Petatio tua Pontificis dicat: Cum sit consutus, in hisjusmodi dubio abstine, quam temere celebrare: non obscurè indicat, antecedenter ad decretum pecuniarum, non esse sub pracepto, sed tantum sub consilio, sequi, etiam in dubio de homicidio, tuiorem, & multo magis esse tantum sub consilio in aliis dubiis. Sane, si Pontifices tantum statuerint irregularitatem in homicidis, nec expressissim, quod etiam dubii homicidae eam incurerent, non ita statim eam incurri juris interpres docerent.

250. Ob. 2. Cap. Illud Dominus 5. de clericis excommunicatis ait Innocent. III. se misericordiam facere cum Episcopo Hildesheimensi: adeoque tacite dicit, eum paenam incurrisse illum, quam canones alias infliguntur, qui excommunicati Divinae celebrant, vel celebrationi fermentur, propterea, quod per Archiepiscopum Magdeburgensem, tanquam Apostolica Sedis delegatum, denuntiatus excommunicatus (eo quod, non tantum non obrenta, sed nec penitus Sedis Apostolica licentia, ad Heribopolensem Ecclesiam, relicta Hildesheimensi transfusa) tamen Divina celebrabit, licet dicere Hildesheimensis, Archiepiscopum Magdeburgensem suum judicem ordinariu non esse, adeoque se creditisse, quod non præmissa tria monitione, qua facta non esset, non posset delegata potestate contra se procedere. Secundo, quod idem Hildesheimensis, postquam scivit, ait Pontifice excommunicatum suisse, tamen Divina coram se celebrari fecerit. Rationem autem huius fuit sententia dictum Pontifex: Quia tamen in dubiis via est tuior eligenda, eti de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere, quam sacramenta Ecclesiastica pertrahere: ergo.

251. Resp. dist. conseq. in aliquibus dubiis debet eligi tuius. conc. conseq. in omnibus neg. conseq. in his enim huius Episcopi dubiis speciales rationes occurruunt, quare tunc debuerat eligere; nam, quod attinet ad primum, ut notant auctores, dubium illud fuit vincibile, in quo omnes dicunt tuius eligendum, vel certe

illud adhibita diligenter deponendum: nam si per famam, ut ipse fatetur cit. capite, excommunicatio innoverat, & quidem lata, autoritate, & iusti Pontificis; hinc debuisse abstinere a facere, & veritatem indagare: quod si fecisset, facile ipsi innoveret, quod excommunicatus fuerit ex speciali mandato Pontificis, qui, ex quod factum notorium esset, non voluerit praemitti triam monitionem.

Alterum dubium erat, an, stante notitia sufficiente de excommunicatione, & prohibitione, per epikiam, ob aliquod spirituale bonum, & sub spe venie, posset coram se facere celebrazione Divina. At, quando lex, vel prohibito, est certa, & tantum dubium, an detur excusatio, vel exceptio, debet utique lex observari, seu, quod idem est, tuius fieri. Et hinc istud secundum videtur Pontifex magis reprehendere, quam prius. Ex quibus tamen neutiquam sequitur, universaliter in omnibus dubiis tuius est eligendum.

252. Ob. 3. Cap. Juvenis 3. de sponsalibus Eugenius Papa declarat, nullum esse matrimonium, quod juvenis quidam contraxit cum confabina alicuius pueræ, quam pueram idem juvenis prius duixerat, necne septemnem, & dat rationem his verbis: Igitur in his, que dubia sunt, quod certius existimus, tenere debemus: ergo debemus sequi in dubio tuius. Resp. Hoc argumentum etiam adversarios premittit; nam etiam ipsi admittunt, in materia iustitiae, in qua est matrimonium, meliorem esse conditionem possident. Nec dicunt, defuisse bonam fidem in juvenile; nam hoc gratis dicitur, & Pontifex de illo nullam mentionem facit. Deinde altera saltem pars contrahit bona fide.

In forma, dist. conseq. ergo iudex debet in dubio sequi, quod est tuius. conc. conseq. debet quibus aliis in quibus dubio sequi tuius. neg. conseq. In primis, non tuius, sed certius, hoc loco ait Pontifex, inter quæ est magnum disserimen. Deinde loquitur de se ipso, di iudice, atque de talis mandar, eos separari: unde ex hoc casu ad funerarium sequitur, judicem debere tuius, aut certius sequi in judicando; & Respondet etiam potest 2. cum Arriaga, in hoc casu falso datum fuisse impedimentum publice honestatis; nam, cum eo in capite dicatur, pueram illum, nondum septemnem, dicunt fuisse ejus uxorem, & juvenem forsan tentasse copulam, Pontifex inferre potuit, malitiam in puerilla supplevisse statem, adeoque fuisse saltem sponsalia, consequenter datum impedimentum publice honestatis, quod ante Tridentinum dirimberat matrimonium usque ad quartum gradum, cum consanguineis sponsi, aut sponsæ, & orientabatur etiam ex sponsalibus invalidis, præterquam ex invalidis ob defectum consentis, ut videtur est apud Layman l. 5. tr. 10. p. 4. c. 9. n. quavis modo hoc impedimentum, ob sponsalia de futuro, à Tridentino se 24. c. 3. de reformat. restrictum sit ad primum tantum gradum.

253. Hinc Eugenius declaravit, matrimonium subsequens esse nullum: & inde est, quod cit. cap. dicat, tam propter honestatem Ecclesiæ; quia ipsa conjux ipsius fuisse dicatur, tam propter predictam dubitationem. Nec dicas, supposito hoc impedimento, non fuisse amplius dubi-

dubium matrimonium, sed certò nullum. Resp. enim, dubium tamen fuisse impedimentum, & nitatis ex copula, & hoc referuntur verba tum propter predictam dubitationem. Deinde potest fons etiam dici, licet certius, hoc est, longè probabilius, vel etiam aliquo modo certum, fuisse impedimentum publice honestatis, fuisse tamen etiam aliquale dubium de isto, propter statem necdum septemnem pueræ, cuius consensus forte tunc necdum validus fuit. Ex quibus tantum sequitur, quod iudex debet sequi in judicando, quod est certius, seu tuius: non vero universaliter etiam alii; nisi tamen vox certius significet non tuius, sed absolute certum; quod non raro in iure significat; nam omnes debent facere id, ad quod certio obligantur.

254. Ob. 4. Clementina. Ex iuri. de verborum significazione. Cum enim inter Fratres Minorum fuisse exorta controversia, de variis dubiis circa suam Regulam, Clemens V. in Concilio Venerabilium interrogatus, eaque dubia resolvens, inter alia sic ait: Nos itaque, qui in synergiis horum conscientis delectamur, attendentes, quidam his, que anime salutem respiciunt, ad vitandos graves remors conscientie, post securior est tenenda: ergo universaliter in dubio tuius est tenendum, ad vitandos remors conscientie. Relp. neg. cons. In his verbis non continetur universalis præceptum, sed ad summum consilium, nisi velimus dicere, sermonem ibi esse de dubio prædicto, quo videntur laborasse multi Fratres Minorum, & hinc habuisse graves remors.

Si enim est præceptum, in omnibus, etiam remoto, vel speculativi dubiis, amplecti tuius, eti. cito Clemens id non in eadem Constitutione ubique prescribit? Si cibidem quereretur, an tenerentur Fratres, omnia consilia Evangelica, etiam, quæ non continentur in Regula, observare, coquid in principio Regula haberebatur: Regula, & vita Fratrum Minorum hec est, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare: & tuius fore, observare omnia: Papa tamen respondet, non teneri. Item quereretur, an verba imperativi modi, in Regula posita, semper haberent vim præcepti: tuius iterum fore, observare omnia tanquam præcepta: attamen Pontifex statim post verba objecta responderet negatiæ. Videri potest ipsa Clementina valde longa, & ex ipso patet hic veritas.

255. Dices. Tuius quidem est, ista observare tanquam præcepta: at non est tuius, ea præcipere, coquid inscrutis humana nimis dum gravareatur. Resp. Recepit dicas: sed hoc ipso admittis, non semper in dubio tuiora esse de præcepto; si enim præcepta non sunt, etiam non sunt amplectenda tanquam præcepta. Adverte tamen, quandoque in dubio tantum unam partem esse tuiam, & dici tuiorem, non comparative, sed exclusivæ (sicut quandoque etiam particula magis ita sumitur: de qua re n. 268. de DEO) & tunc utique debemus sequi tuiorem. Rursus debemus sequi tuius, si non possumus deponere dubium, an fortè res sit prohibita, nec per principia directa, nec per reflexa: iterum, quando agimus contra eum, pro eius jure ita possemus: item, quando in certis casibus id iura specialiter præcipiunt: vel in spe-

ciali materia, specialis ratio nos cogit: universitatem autem verum non est, quod semper in dubiis, etiam remoto, vel speculativis, ad tuum teneamur.

256. Ob. 5. Omnes antiqui concordi docent, quod in dubio tuior pars sit eligenda, adeo, ut Vasquez in 1. 2. disp. 65. c. 3. n. 8. dicat, se neminem ex scriptoribus inventisse, qui oppositum dicat, saltem in dubio iuri, seu de existentia legis, quando est periculum peccati: atque, re tanti momenti, recedere a communione antiquorum sententia, est nefas: ergo. Confirmatur 1. Est incredibile, quod tota retro antiquitas, per plura saecula, erraverit in principio morali, adeo latè patente, & contra veritatem afferuerit obligationem adeo universalem, atque ad omnes homines, & plurimas eorum actiones se extendentem, non sine periculo pluriū peccatorum formalium: ergo debet dici, vere dari obligationem sequendi tuius in dubio. Confirm. 2. Etiam plurimi recentiores idem principium adserunt: & Clerus Galicianus an. 1700. 4. Septembr. damnavit propositionem, quia afferebatur, quod tantum sit consilium, non vero præceptum, in dubiis sequi partem tuiorum: ergo tam antiquitas, quam hodierna tempora, conpirant in illud principium.

257. Hæc objectio magnam præfert specimen, & ad eam ritè solvendam, exponentem est, qui hic recentiores, qui antiqui dici soleant. In primis aliqui per recentiores intelligunt omnes non Thomistæ, aut Scotistæ, & præterea intelligentiæ auctores nostræ Societatis, qui scilicet seruit, quæ illi scribere cooperunt. Hæc tamen denominatio, saltem inter nostros, non est uitata: neque etiam, quando à me recentiores communiter aliquid afferere dicuntur, omnes nostri auctores intelliguntur, quasi omnes communiter id docerent; hoc enim appareat falsum.

Multo mind in hac questione usurpatur hac vox in dicta significazione; nam ea supponit per antiquos deberent intelligi Thomistæ, & Scotistæ, ex quibus plurimi hoc principium negant, præterea post Bartholomeum Medinam ex ordine S. Dominicæ, qui à quibusdam citatur, tanquam auctor sententiae benignæ, quamvis jam aliqui ante eum sententiam illam, falem cum aliqua moderatione, amplexi sint, de quo infra. Quare in ista questione, aut quando agitur, de obligatione sequendi tuiora, aut etiam probabilitate, per antiquos communiter intelligentiæ scriptores ante Bartholomeum Medinam qui anno 1577. scripsit: qui autem hunc comitatu, aut secuti sunt, adeoque omnes, qui post annum 1577. usque nunc per sesqui saeculum editi sunt, in ordine ad hanc questionem, recentiores vocantur. Quandoque tamen per recentiores intelligentiæ recentissimi, vel moderni scriptores, à medio circiter saeculo: quod ex circumstantiis materia, vel auctorum, colligi poterit.

258. Jam in forma. Relp. 1. neg. ma. nam multi nec attingunt hanc questionem: & qui eam attingunt, non omnes dicunt, ex præcepto semper sequendum tuius, ut ostendemus, quando agemus de usu opinionis probabilitis. Si Vasquez non inventit, inventore alii antiquos nobiscum sentientes: certè S. Antoninus, scriptor

uniquer antiquus i. p. tit. 3. c. 10. §. 10. dicit, in dubio leges benignitas accipienda: & eodem §. prīus dixerat: *Elegere viam tutiorem confliti est, non precepti.* Certe ex antiquis multi permisere electionem inter duas sententias æqualiter probabiles: multi etiam ex antiquis, magni viri, ci-tantii n. 268. admisere, in dubio voti aliquem non teneri ad tutius: & tamen votum est quasi lex privata, atque rationes adversae, vel in utroque caseo, & precepti, & voti, probant obligatiō-nem, vel in neutrō. Ipsi Valsquez videtur, ad-mittere usum licitum sententie tantum probabi-los, quod, quomodo sit cum isto principio, ita u-niversitatem accepto, viderit ipse: nisi (ut Ralserus in norma recti disp. 3. q. 9. a. 19. n. 802) eum loqui pu-tar, & si bene probat) loquatur tantum in casu du-bi practico. Accedit, ut bene advertit idem Ralserus, quod multi antiquorum possint ex-poni de dubio practico; quia, nec ex materia sub-jecta, nec ex ratione, colliguntur, eos intelligi debere de dubio etiam speculatori, seu remoto: & videntur convenienter de dubio practico ex-poni, tum, quod rationes ab his adducuntur, plus non probent, tum, quod alias aliquando nimis rigide sensisse videntur.

269. Resp. 2. neg. mi. Nam illi, qui hac in quaestione vocantur recentiores, sunt in pri-mis numero plures, & exceptis antiquorum pri-mipili S. Thoma, S. Bonaventura, Scoto, & quibusdam aliis) quoad ingenium, studium, eruditio-nem, ordinem, ac claritatem doctrinae, tractationem questionum in terminis, & claram exponit, explicationem, soliditatem rationum &c. omnes latrem simili sumptu, antiquis certè & qua-tilles, si non quandoque superiores, quæ fuisse pro-sequitur idem Ralserus in norma recti disp. 3. q. 9.

per totum articulum 5. qui dignus est legi.

Refert ibidem hic auctor n. 493. Clerum Gallicanum anno 1700. gravissimā censurā notasse assertiōnem cuiusdam recentioris, dicentes, omnia esse hodie melius examinata, & ob hanc rem, in omni materia, & præcipue in morali, li-benniis junioris, quam antiquiores se legere, & sequi. Et sicut propositum hoc est vigescit inter censuratas a Clero Gallico, etsi hæc ejus censura: *Hac proposito teneraria est, scandalosa, perniciosa, errorea, SS. Patribus, & antiquis Docto-ribus contumeliosa: sretat in moribus Christianorum componentis necessariā Scripturarum, ac tra-ditionis auctoritate, & interpretatione, moralem Theologiam arbitrariam facit, vitamque parvus ad humanae traditiones, & doctrinas Christi probi-bente habilitandas.* Sed Ralserus loc. cit. addit, hanc propositionem, si nit, & intra suos limites, accipiatur, nullam censuram mereri, si scilicet tantum intelligatur, junioris simili acceptos, melius discussisse questiones morales, quam communiter antiqui fecerint: certè, ait, qua-tilles, melius scriptas, vel tractatas reliquise: dum antiqui non semper ita encusatæ, & dilucētæ scripserint.

Ex quibus omnibus hoc saltem habetur, quod cum tot recentioribus, afferentibus valde graves rationes, possit utique ab antiquis re-cidi, ut inferat idem in norma recti disp. 3. q. 9. a. 19. num. 803. Sanè videntur innegabile, à pluribus antiquorum sententiis, jam plures, etiam nostris in hac quaestione adversarios, recessisse. Ali-

ud esset, si ageretur de lege aliqua positiva Di-vina, qua debet nobis per traditionem inno-tefere; tunc enim, si antiqui, per plura facula, aliquid constanter servandum dixissent, quan-vis rationem non attulissent, deberet utique eis credi; sic enim traditio Divina ad nos debuit pervenire. At hic non agitur de lege positi-va Divina, sed de naturali, quam non traditio-ne, sed lumine rationis naturalis, aut superna-turalis, debemus rescribere.

260. Ad 1. confir. negatur in primis sup-positum, quod tota antiquitas illud principium tenuerit: quod autem maxima pars antiquorum Doctorum id tenuerit, omititur: negatur au-tem, esse incredibile, eos in hoc principio erra-fse. Ut enim recte obseruat iterum Ralserus in normarecti disp. 3. q. 9. a. 19. n. 804. debet admit-ti, per longum, plusquam centum annorum tempus, errasse maximam partem Doctorum, sci-licer, aut antiquos, qui hoc principium adiuxer-unt, aut sic dictos recentiores, qui hoc nega-rent. Si ergo adverbari non videatur incredi-bile, quod per integrum faculum (quod tamē ab eruditissimo Cardinali Bellarmino *Seculum Doctorum, & Sandorum appellatur*) per inte-grum, inquam, saeculum, & amplius, maxima pars Doctorum erraverit, non etiam mirentur, si nobis è contrario non videatur incredibile, quod quad majorē partem antiquiorum erra-ventur.

Et hoc etiam ex eo sit creditibili, quod quidam antiqui istam tortem non ita ex pro-fesso examinari, & hinc facilis lapsi sunt: de quo norma recti disp. 3. q. 9. a. 5. n. 505. Addit, quod quidam eorum hoc ipsum principium videantur fundatæ in alio priori falso, nempe, quod nulla detur ignorantiæ invincibilis juris naturalis, vel eti-am polvsi Divini. Nec dicas non videri, quo-modio DEUS talē errorē potuerit permittere; nam, si juxta aduersarios potuerit errorē per-mittere in doctissimo saeculo post Medinam, cur non in prioribus? Dein, si potuerit permittere decipi illos, qui opinabantur, non dari ignoranti-am invincibilem juris naturalis, cur non & alios, qui ex illo principio inferrebat hoc alterum de eligendo tuore in dubiis? Illos autem decipi-permitti; nam quamvis non omnes antiqui id fenserint, tamen tam multi id fenseré, ut Ger-son libro de vita spirituali leit. & coroll. 3. dicat: *Concord est sententia, nullam in his, que legis Di-vine sunt, cadere ignorantiam invincibilem.* Scilicet potest DEUS permittere conscientiam erroneam, praeteritum, quæ per se ad melius compellit, quamvis per accidentem occasio aliquia peccatorum for-matum esse possit.

261. Ad 2. confir. Dicitus Cleri Gallicani Conventus consitibebat in sexdecim Episcopis, & aliquot inferioris ordinis clericis; tot enim sub-scripsit inventiū. Jam vero anno 1714. in cœla Constitutionis Unigenitus Parisiis convenerunt 40. Episcopi, & in suo Conventu ediderunt In-structionem Pastoralē, eamque unā cum epistola encyclica ad omnes regni Anabaptites miserunt: & tamen congregati hi Presbiteri, numero illis sexdecim longe superioribus, in fine literarum sic scribunt: *Nos vos rogamus . . . quia bene éamus, quod non possumus hac super re vobis ullam obligationem impovere: unde verosimiliter nec*

prio-

priores poterant magis obligare. Sed quidquid sit, si Clerus Gallicanus suam censuram tantum vibrat contra sententiam, afferentem, in dubiis practicis non sequendum tutius, equidem nos non ferit: si extendit eam etiam ad dubia tan-tum remota, seu speculatoria, nos iterum sapientissimus Conventus ferre non vult, extra Gallia-jura constitutos. Quod attinet ad aduersarios mo-dernos, in primis multū non sit distingue procedunt, multi in nimis rigorem vergunt: quandoque etiam acribus convitū potius, quam argumentis pugnant, ut adeo & de ipsis non sit incredibile, eos fulle laplos: certè eorum auctoritas alii maximo etiam numero, & insuper meliore ra-tione futilis, præferri non debet.

ARTICULUS III.

An obligemur ad tutius in du-bio legis.

262. Dlximus jam in genere, nos non semper teneri ad tutius, quan-do dubitamus speculatori, seu remotè de licentia, vel honestate objecti: ex quo utique infertur, nos neque univeraliter re-teni ad tutius in dubio legis; quia tamen quædico hæc, ad praxim utilissima, digna est, ut enu-ciateus traditor, & auctores non convenientia-falem quod omne genus, vel speciem legum, hinc ulterius statuendum, an non saltē in du-bio de certa specie legum, teneamus ad tutius, qua ratione etiam, præcedenti articulo dicta magis confirmabuntur. Triple autem com-muniter solet alignari lex, nempe Naturalis, Divina positiva, Humana.

263. Dico 1. Certus de lege, & dubius de dispensatione, privilegio, cessatione legis, vel excusatione ab ea observanda: item dubius, an legem positivam certam jam impleverit, stante hoc dubio, tenetur ad tutius, hoc est, ad obser-vationem legis. Ita communis sit esse omnes. Prob. In his casibus lex est in possessio-ne, & pro ea sit presumptio: at vero dispen-satio, excusatio &c. sunt res facti, quæ in du-bio non presumuntur, ut habeat communis: ergo debent probari facta, vel posita. Quare, qui dubitab, e. g. an vigescimus quartum annum compleverit, non potest absque dispensatione prebysteratum accipere: qui dubitat, an die fab-bathi noctu jam sonuerit hora duodecima, non potest carnes comedere.

264. Dico 2. Dubius, an lex existat, de-bet veritatem inquirere, quantum moraliter con-venit pro gratiæ rei, & ipse moraliter potest, ac interim actionem minus tutam suspenderet: vel, si nolit inquirere, debet minus facere, seu legem etiam dubiam observare. Ita omnes. Prob. Nolens inquirere, an lex existat, vel non, labo-rat aequivalenter ignorantia vincibili: sed haec juxta omnes, tam Patres, quam Doctores, non excusat; cum omnes agnolant peccata ignoranti-a, qua maxime danunt, si ignorantia est vin-cibilis: ergo. Dixi in ma. aequivalenter: nam, quamvis ponatur casus, in quo etiam adhibito labore, non possit veritas deprehendi, adeoque re ipsa sit ignorantia invincibilis, tamen, quic hoc

R.P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

nescit, neque potest rationabiliter supponere, & omittit inquirere, se habet ut alius, qui omittit, quando potest veritatem deprehendere.

Imò videtur, planè talis etiam non esse interrogatur, quamvis putaret, se veritatem refici-rum: saltem, in affirmatione morali omnium, ita se habet, etsi culpabilis; quia non fecit, quantum in ipso fuit, ad quod tamen faciendum, hoc est, ad moralem diligentiam, in veritate in-quirenda adhibendam, obligat lex DEI, ut omnes consentiant; nam omnes dicunt, dari pec-ata ignorantia, scilicet vincibilis, quæ in tali non interrogante unique datur: id quod eriam probat remorū conscientia, nasci solitus in illis, qui veritatem inquirere negligunt. Confir. 1. Illicitum est operari cum dubio practico; atqui non inquires veritatem, & agens minus tutum, operari cum dubio practico; nam ex dubio speculatori, de honestate objecti, oritur mox practicum, de licentia actionis; nec potest istud ab eo, qui veritatem non indagat, ex ullis prin-cipis, directis, aut reflexis, deponi: ergo, vide etiam n. 244. Confirm. 2. Nisi daretur obligatio, vel inquirendi, an lex detur, vel sequentiū tutius, corrueret fermè omnis disciplina, & quilibet fa-ceret, quod liberet: hoc est absurdum: ergo,

265. Dico 3. Post facta sufficientem in-quistionem, adhuc dubius de existentia legis hu-mana, non tenetur ad eam observandam. Ubi nota, parent esse rationem, five dubitetur, an lex omnino sit lata, five, an sit universalis, & aliquem calum per se comprehendat; quia etiam hoc dubium est dubium de substantia legis; est enim dubitare, an detur lex præcipiens, vel prohibens illam materiam, vel actionem. Aliud est, si lex per se comprehendat illum calum, & tantum dubitetur, an quis per accidentem excuse-tur; tunc enim, ut iam dictum n. 263, tenetur ad legem. Conclusionem hanc nostram tenent S. Antoninus I. p. tit. 3. c. 10. §. 10. circa medium ubi ait: *Inter duram, & benignam circa precepita sententiam, quod benigna est potius ceteris paribus interpretatio facienda: quod etiam afferit Wilhel-mus Suarez in 1. 2. tr. 3. disp. 12. sec. 5. & tom. 2. de relig. 1. 4. de voto c. 5. n. 7. & tom. 5. in 2. p. de censuris disp. 40. sec. 5. à n. 14. Thomas Sanchez, Henriquez, Sa, Conink, Lessius, Tan-nerius, Lugo, Palavicinus, Fillius, Layman, Arriaga, Baldellus, Oviedo, Terillus, Haunolius, Alzola, Mendo, Cardenas, Gobat, Abreu, Dicabillo, Giballius, Gordon, Bardi, Tamburinus, Ant. Perez, Raynaudus, Schildere, Rhodes, Eicobar, Sarala, Illung, Stoz, Bu-senbaum, Malderus, Abelli, Bonacina, Bo-fius, Joannes à S. Thoma, Delbene, Gibbon, Sangallen, Pafferini, Rheding, Engel, Biel, Vidal, Metzger, Bolco, Sporer, Neuffer, Cottonius, Antonius à lancio Spiritu, Leander à SS. Sacramento, Caramuel, Diana, & alii, quos citat in suis manuscriptis R. Josephus Vogler, vir à copiosissima lectione, & valissima memo-ria, celebratissimus: & potius citare plurimos alios, imò omnes, qui amplectuntur sententi-am, quam vocant, benignam.*

266. Probatur autem conclusio 1. Obliga-tio servandi omnes leges, circa quas, omnibus consideratis, dubitatur, an existant, vel non.

et

est valde gravis, & onerosa: sed talis obligatio non est adstruenda sine rationibus efficacibus, quales tamen non possunt afferi: ergo. major. prob. vi illius obligationis teneremur, non tantum ad leges re ipsa existentes, quando de illis dubitaremus, sed etiam ad plures, re ipsa non existentes, easque faxe difficillimas, quies certificet dubitaremus, an darentur, quod sapissime contingit, quod esset valde grave. mi. superior quod primam partem est pafsim recepta, etiam ab adversariis in aliis materiis, etiam circa legem Divinam: ergo adhuc magis recipienda est circa legem humanam. Sic ex eo solo, quod non probeatur efficaciter obligatio, confundi circumstantias notabiliter aggravantes, P. Thyrus, alias rigidius tentientium magnus fautor, eam negat in *quest. selectis. tom. 3. disp. 41. sec. 1.* Quoad alteram vero partem eam. probabitur solutione objectionum. Huc spectat etiam probatio n. 228. adducta.

Nec dicas 1. probari sententiam oppositam salem autoritate ; nam hæc est ad minimum equalis, si non major, pro nostra sententia, ut patet, partim ex isto, partim ex precedente articulo. Neque dicas 2. præxim communi nem esse nobis oppositam ; nam ista nullatenus probat oppositum rigorem. Belgæ etiam, & Galli rigoristæ, quamvis verbo tenus valde rigidam disciplinam profectantur, eam ipso operi non semper exequuntur, præferunt aliquid, qui, licet rigorem, & tutiora, ubique inclemens, tamen, cum rigide observanda essent Pontificia Constitutiones, & iuramentum Formularium sincerè prestandunt, minimè tutiora sequuntur ; foret enim sepe longè tutius, beneficia deserere, quām prout ipsi surant, jurare.

267. Prob. conclus. 2. *Jus naturale*, se
folo, non obligat absolutè, ad fervandas omnes
leges humanas dubias, saltem non obligat, si legislato-
res humani nolint, subditos obligari in dubio
invincibili legis: atqui probabilitas nolunt, eos in
tali dubio obligari: ergo, prob. min. ex variis
textibus juris utriusque (prater jam citatos n.
248.) primò ex *Hie Canonico*. C. Ex parte tua
finali de transactionibus dicitur: *In his verò, su-
per quibus jus non inventur exprium, procedas
equitate servata, semper in humaniori partem
declinando, item Reg. 57. de reg. jur. in 6. Contra
eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpre-
tatio fasienda.* Quamvis autem, ut notant au-
tores, hac regula principaliiter loquatur de con-
tractibus, qui sunt leges privata, tamen etiam
adhibetur ad leges communes, quando scilicet in-
terpretatio, que alias à principe peti debet, ab eo
moraliiter haberi non potest. Patitur quidem etiam
hac regula, ut aliae, suas exceptiones: at nulla est
contraria nostra sententia. videtur P. Wies-
eler l. 5. fit. 41. in banc regulam.

Probatur eadem, mi. textibus *Juris Civilis*, leg. 9. ff. de reg. juris. Semper in obscuris, quod minimum est, sequitur: quam regulam etiam acceptavimus *Canonico* cit. n. 248. ergo, si dubium est, an major, an minor obligatio, sit imponenda; alferenda est minor: si dubium, an aliqua, an nulla, alferenda est nulla. leg. 192. cod. tit. In redubia, benigniore interpretatione sequi, non minus iustus est, quam iustus leg. Benignius 18. ff. de legibus. *Benignus leges interpretande sunt: quo*

voluntatis earum conseruetur, leg. *Sifuerit.* 10. ff. de rebus dubiis. In ambiguis rebus humaniora sententiam sequi oportet, leg. *Arianius.* 47. ff. de obligacionibus, & actionibus. *Arianius* at, ubi de obligando queritur, propensores esse debere nos, si habeamus occasionem ad negandam: ubi de liberando, ex alio, ut facultas sit ad librationem.

Confirm. Qui invincibiliter ignorat legem, non obligatur ad eam servandam: atque invincibiliter dubius de lege, moraliter ignorat legem: ergo. ma. probata est a n. 57. mi. prob. Taliter dubius non potest affirmare, legem dari: ergo moraliter eam ignorat; sic enim moraliter dicimus ignorare ea, de quibus non habemus fundamentum sufficiens, ut dicamus, ea potius dari, quam non dari. prob. ant. Talis, vel dubitatio negativa, & non habet rationem sufficientem alferendi, quod lex detur, sicut nec negandi; adeoque non minus ignorat, legem dari, quam dari ejus negationem; ignorat enim utrumque. Vel dubitatio positiva, dubio stricte tali, & tunc rationes se mutuo elidunt, ac neutra praevalent: ergo iterum non potest affirmare, legem dari, sicut nec ejus negationem: adeoque nec sit, quid censeat, an, dari legem, an, non dari; quid moraliter est idem, ac nescire, quid detur, vel non detur: consequenter, invincibiliter dubius de lege, est in sensu morali invincibiliter ignorantem legem, atque adeo non tenetur ad eam observandam.

268. Dico 4. Post factam sufficientem
indagationem, dubius etiam de lege Divina po-
sitiva, aut etiam naturali, per se non tenet ad
tutus. Ita iterum S. Antoninus p. tit. 3.c. 10.
f. 10. ubi, cum dixisset, praeceperat esse benignitas in-
terpretanda, mox addit: *Hic est ratio ejus quia prae-
cepta Dei, & Ecclesie non sunt ad solendum omnes si-
ritualiter dulcedinem: ergo loquitur etiam de prae-
ceptis Divinis: quod etiam maneflum est ex ver-
bi paulo ante ab eodem Sancto positis circa
praecepta, & buntana, & Divina. Idem tamen ple-
nique auctores, qui id sentiunt de dubio legis
humanae, & concedere hoc etiam debent omnes
patroni sententiae, ut vocant, benignas.*

Probatus hæc conclusio iisdem fere rationibus, quibus probata est conclusio immediate praecedens: scilicet, etiam hæc obligatio est gravissima, nec sufficienter probatur: ex quo ipso principio plures inferunt, non esse sequentur tunc in quibusdam legibus Divinis, e. g. non esse expondendas in confessione circumstantias aggravantes, ut dictum n. 266. Kurlus rationes, que suaderent obligationem fervandi leges Divinas dubias, suaderent etiam obligationem fervandi leges humanas dubias: hanc non periuident, ergo nec illam. Confirm. In dubio, an volum sit emisum, gravissimi auctores, jam ante Vaquezum, negarunt obligationem illud implendi, ut Dominicus Sotus de *Justitia*, Angles, Medina, Ludovicus Lopez, Emanuel Rodriguez, Glosa: & post Vaquezum longe plures, cum Layman L. tr. I. c. 5. §. 4. n. 21, atque, ut haber Arriaga tom. 3. de ab. buni. disp. 25. sec. n. 5. volum est quasi lex particularis, qua non immediate obligat DEO: ergo, si volum dubium non obligat, neque obligant alia leges dubitatis Divine.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

269. **O**b. 1. contra 3. conclus. Deuter.
17. v. 8. DEUS ita pricipit
Si difficile, **S**iquidam, apud
dicuum esse perplexus, inter sanguinem. **S**i
inim. cauam, **S**ic cauam, lepram, **S**ic lepram
adicam intra portas suas videris verba variari
, **S**ic ascende ad locum, quem elegeris Domini
DEUS tuus: veniesque ad sacerdotes Levitic
ris, **S**ic ad iudicem, qui fuerit illo tempore
resque ab eis, qui indicabant tibi iudicium veri
tatis. Et facies, quodcumque dixerint, qui pre
loco, quem elegerit Dominus, **S**ic docuerit te
in legem ejus: sequerisque sententiam eorum
declinabis ad dexteram, neque ad sinistram
, vel debemus semper attingere verum, ve
titius.

Hanc videtur consequentiam inferre Camargo, qui hoc textu triumphat *sua regula honestatis* p. 1. l. 1. controv. 9. a. 3. ubi statim sub initium n. 57. ait. *Hoc unum testimonium Divisum, si sumus ponderetur, & attendatur, probabit lexandro VIII. damnata: Tametsi detur ignorantia invincibilis juris nature, bac in statu naturae lapsi operantem ex ipsa non excusat à peccato formalis. Unde huic textui etiam adverbari aliquam explicationem benignam adhibere debent.*

272. Quidam ergo respondent, S. Doctorem loqui tamum de actionibus factis contra legem naturalem, quod videtur posse sum ex questione ibi tractata, scilicet, an licet habere fumul duas praebendas; hoc enim spectat ad ius naturale. Quare hic textus potius obici debet contra quartam conclusionem; at, quia in eo expressa juris naturalis mentio non fit, sed D. Doctor legem sic in tantum innuit, etiam contraria conclusionem obicitur. Dicunt ulti- rius isti autores, S. Thomam cum multis aliis antiquis negant, quod deuter aliquia ignoranter invincibilis juris naturalis: consequenter

270. Resp. in forma neg. conseq. Judei in illis dubiis, qualiacunque ibi intelligentur, (nam de hoc quæsiuo forte esse posset) debent recurrere ad summum Sacerdotem, vel Jus-
fisse, quod faciens, quantum est in se, semper à DEO juvet, ad veritatem circa illa objeccta attingendam: quibus positis utique verus est texsus ex eo objectus.

bant recurrere ad summum Sacerdotem, ut, &c. dicem; quia supponeretur potuisse recurrere, praeſertim in regione non adeo magna: conſequenter habebant dubia vincibilia. At nos ſape verſamur in dubiis invincibilibus, neque poſsumus habere recurſum ad Pontificem, tum; quia ſapientiſime tempus non patitur, tum; quia Pontifices dubia, pro quibus utriq[ue] graves ſtan[do]tores non ita facile decidit, tum; qui non quilibet poteſt eum accedere, ut per ſe patet; alia enim cur tot libri implentor opinio[n]ibus, aut ſententiis praetextis, probabilitatis metas non excedentibus, & non ſtatiū conſulſit oraculum Vicarii Christi? Quod si tamen Pontifex aliquid decidat (ut Alexander VII. & VIII. atque etiam Innocentius XI. multa deſiderunt) illis uigore pandendum eft. Tandem non precepitur iudei Iudaicis, ut, quando non poſſunt accedere ſummu[m] Sacerdotem, ſequuntur in omni dubio tuu[is]: unde hic te[n]tus non eft ad rem.

Glossa S. Thomas predicta

271. Ob. 2. S. Thomas quodlibet 8. q. 6.
a. 13. sic ait: illud autem, quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusat per hoc, quod est secundum conscientiam: ergo debemus semper sequi tutius. Resp. Quid ergo faciendum, si in

utroque alicui appareat aliquid mali, & in una quidem videatur ratio minor mali, re ipsa tamen sit major, ut abolute contingere potest? an in hoc casu talis, faciens quantum potest, tutius, ramen peccabit? Quare fatendum est, hunc texum, si in rigore, quem prima fronte adversarii videtur praeterire, sumatur, probare nimum; nam sic vera esset propositio: *Non licet, sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam:* si scilicet, ut potest fieri, opinio illa esset re ipsa falsa, & minus tua: hac autem propositio est terria inter dianitatis ab Alexander VIII.

Rufus sequeurit, vel nullam dari ignorantiam, juris ullius invincibilem, vel cum illa operantem, non excusat à peccato. Primum est clare falso; cum evidens sit, multas leges positivas ignorari, etiam à doctis, & aliqua quoque præcepta juris naturalis, non quidem quoad prima principia, sed tam quoad conclusiones remotores; cum autores gravissimi, ac pūissimi, quodam habent sint sibi oppositi. Secundum non potest dici; nam iterum est propositio 2. ab Alexandro VIII. damnata: *Tamecum detur ignoranta invincibilis juris naturae, hec in statu nature lapse operantem ex ipsa non excusat a peccato formalis.* Unde huic sententiæ etiam adverbari aliquam expo-

272. Quidam ergo respondent, S. Doctorem loqui tantum de actionibus factis contra legem naturalem, quod videtur posse sumi ex quaestione ibi tractata, scilicet, an licet habere simili duas præbendas; hoc enim spectat ad ius naturale. Quare hic textus potius objicitur contra quartam conclusionem; at, quia in eo expresa juris naturalis mentio non fit, sed S. Doctor legem ut sic, tantum innuit, etiam contrariactionem obiicitur. Dicunt ultrem isti authores, S. Thomam cum multis aliis antiquis negant, quod detur aliqua ignorancia invincibilis iuri naturali: con sequenter sensisse, quod faciens, quantum est in se, semper à DEO juvetur, ad veritatem circa illa objecta attingendam: quibus potius utique verus est tex tus ex eo objectus.

Mibi autem videntur de S. Doctore ho-
norificis illi sentire, qui dicit, ipsum di-
ctam sententiam nunquam docuisse: & mallem
unum, alterumve vocabulum, minus propriè
exponere, quam talem doctrinam Angelico ad-
scribere, praesertim, cum in *Summa*, qua est
eius, quasi ultimum, & præstantissimum opus,
aliter docuerit (ut alii etiam agnoscunt, & ideo
dicunt, Angelicum priorem opinionem retrahē-
stāse.) nam S.D. 1. 2. q. 94. a. 4. in corp. docet,
quod, quamvis ius naturale sit commune apud
omnes, quoad prima principia, & quoad haec
sit notum, non tam sit ita notum, quoad con-
clusiones; has enim, ait, posse a quibusdam ignora-
ri propter hoc, quod aliqui habent depravatam ratio-
nem ex passione, seu ex mala consuetudine, seu ex ma-
la habitudine naturae: quibus ultima veribus non in-
dicatur culpa, sed hebetudo naturalis intelle-
ctus, qua non est in potestate hominis, adeo
qua per culpabilitatem.

Rufus ead. q. a. 6. in corp; ait: Potest lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas persuasiones (eo modo, quo etiam in speculatorum eterne erroris contingunt circa conclusiones necessariae).

rias) vel etiam propter pravas consuetudines &c. ubi iterum per malas persuasions non intelliguntur culpabiles, sed tandem falsæ, scilicet tales, per quales malas etiam in speculativis erroribus contingunt. Iterum 1. 2. q. 100. a. 1. in corp. cum dixisset, aliqua statim per le quilibet hominum ratione naturali judicare esse facienda, approbanda, vel reprobanda, post pauca ait: Quidam vero sunt, que subtilli coniunctione rationis a sapientibus iudicantur esse observanda, & ita se sunt de lege nature, ut tamen indigent disciplina, qua minores a sapientioribus instruuntur. Quis autem non videt, posse abesse culpa minorum, seu tuitorum, contingere discipline, seu instructionis defectum? Rursum questione 3. de malo a. 8. in corp. ait: Per ignorantiam auferunt voluntatis actus, & sic tollunt voluntarium, quantum ad id, quod est ignoratum. Unde, si in coden actu aliquid sit ignoratum, & aliquid scimus, potest esse voluntarium, quantum ad id, quod est scitur: semper tamen est involuntarium, quantum ad id, quod est ignoratum: sive ignoret deformitas actus, puta, circa aliq[ue] nefis, fornicationem esse peccatum, voluntarie quidem facit fornicationem, sed non voluntarie factum peccatum &c. ergo omnino non peccat; quia non potest dari peccatum non voluntarium: & tamen fornicatio est contra ius natura.

273. In forma igitur neg. conseq. S. Doctor enim ibi non agit de conscientia invincibiliter errante, sed de errante vincibili, vel practice adhuc dubia: quo casu unicus eriam nos dicimus, quod debeat stante eo dubio fieri tutius. Et sic de ignorantia vincibili S. Thomas explicat S. Antonius i. p. l. 3. c. 10. §. 10. ubi ait: Hec enim verba Beati Thome non possunt intelligi, nisi de his, ubi manifeste patet ex Scriptura, vel Ecclesie determinazione, quod sit contra legem: & non de illis intelligit, ubi non appetit; alias sibi contradiceret in eodem libro, quod non esset credendum: ubi illud manifeste indicat ignorantiam vincibilem: nam ignorantia rerum, quae in Scripturis manifeste prohibita sunt, vel etiam ab Ecclesia ex prohibita declarata, ordinari falsoe vincibile est; quia docti ordinari per se res illas prohibitas sciunt, rudes a doctis diligenter quendam recire possunt.

Dices. Hac ratione S. Doctor non solvifit questionem, eo loco propositam; nam ea non erat, an quis practice dubius possit duas probandas admittere, fed, an absolute id fieri possit. Rep. legenti articulum illius patere, quod S. Doctor questionem directe non resolvit, sed agat per principia reflexa: inquit, quod non decidat an admittantur duas probandas agat contra legem, vel non; hanc enim questionem dein resolvit quodlib. 9. q. 7. a. 15. dicens, posse contrariare circumstantias, in quibus licite duas probandas acceptentur. Quando autem S. Thomas videtur insinuare, factam aliquam diligentiam, non hoc ipso ait, factam esse sufficientem; quare neque ex hoc capite nostra haec responsio rejici debet.

274. Dices 1. Idem Angelicus quodlib. 9. q. 7. a. 15. eandem questionem de duplice probanda tractans, ait: Omnis questione, in qua de mortali peccato queritur, nisi expressè veritas habeatur, periculose determinatur; quia error, quo non cre-

ditur, esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat a toto, licet forte a tanto: & addit: Precipue autem periculum est, ubi veritas ambigua est, quod in hac questione accidit: Ratio eius est; quia inventuatur in ea Theologi, Theologis, & Juristi Juris contrarie sentire: ergo non licet in dubio agere, nisi tutius. Rep. In primis S. Doctor videtur hic potius loqui, de decisione questionis speculativa, seu in scholis a magistris, vel lectoribus facienda. Si etiam de resolutionibus practicis loquitur, exponentibus est de errore vincibili, qui, nisi sit omnino affectatus, videatur minus peccatum, quam si scienter aliquid fiat, adeoque excusat a tanto, quamvis non a toto.

Quod enim error invincibilis excusat a toto, clare tradit S. Doctor quodlibet 8. q. 6. a. 15. sic scribens: Error autem conscientie quandoque baber viam absolvendi, sive excusandi, quando scilicet procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire non potest, vel scire non tenet. Et in talis casu, quamvis factum de se sit mortale, tamen intendens peccare venialiter, peccat venialiter. Quandoque vero error conscientie non habet viam absolvendi, vel excusandi: quando scilicet ipse error peccatum est, cum procedit ex ignorantia ejus, quod quis sine tenuerit, & potest.

275. Dices 2. Angelicus quodlib. 3. q. 4. a. 10. ait: Nullus excusat, si sequatur erroreum opinionem aliquis magistrus. Rep. S. Doctor per opinionem erroneam non intelligit tantum fallam, sed eam, quae est contra manifestum Scripturae testimonium, vel Ecclesie auctoritatem opposita; & quidem loquitur de casibus regulariter contingentibus, in quibus talis error, vel ignorantia est vincibilis, sicut unicus fuit vincibilis in iis, qui Arium, ut Nestorium fuisse fecuti, quos in exemplum S. Doctor adducit; cum apertissime reclamaret Ecclesia. Si autem error iste omnino invincibilis esset, ut potest contingere e.g. in rusticis, bona fide credentibus parochio, male docenti, etiam tales excusatuper a peccato infidelitatis. videatur norma recti disp. 1. q. 5. a. 10. num. 244.

276. Dices 3. S. Doctor 1. 2. q. 96. a. 6. ad 2. ait: Si enim dubium sit, debet, vel secundum verba legis agere, vel superiorem confidere. Idem docet 2. 1. q. 120. a. 1. ad 3. ergo non potest quis in dubio ad minus tutum se resolvere. Confidit. Idem in 4. disp. 21. q. 2. a. 3. ad 3. docet, debere exponi in confessione peccata, de quibus dubitatur, an sint mortalia, an venialis: & addit rationem: Quia, qui aliquid committit, vel omittit, in quo dubitat esse mortale peccatum, peccat mortaliter, discrimen se committens: Idem in 4. disp. 38. q. 1. a. 3. questione 1. ad 6. ait: Si autem dubitet, quomodo se in vobondo babuerit, debet tamen viam eligere, ne se discrimini committat: ergo.

Rep. disting. conseq. non potest quis se resolvere ad minus tutum in dubio de excusatione a lege, vel in dubio de cessatione legis. conc. conseq. in dubio de existentia legis. neg. conseq. S. Doctor primo loco querit, an quis possit aliquando ponere actum, quem lex prohibet: in secundo agit de epikia: in utroque casu supponitur lex existens. Ad confirm. neg. conseq. S. Thomas agens de peccatis dubiis suppo-

supponit, quod dubius speculativè de peccatis non possit deponere dubium prædicum; quia nullum habetur sufficiens fundamentum: & hinc paritatem instituit cum eo, qui practice de aliis dubitat.

Quod attinet ad votum, ibi S. Doctor principaliiter agit, an votum semper obliget: & sic incidenter addit, quod etiam votum dubium obliget, quod tamen potest intelligi de dubio pratico, quando quis scilicet non prudenter se resolvit: vel, quando est multo probabilius, aut quasi moraliter certum, quod voverit, & tantum dubium leve, aut non magnum in oppositum. Sed & dubium est, an S. Thomas in hac respondione, circa dubium voti, fuerit omnino affirmatus; nam eandem questionem in Summa ieiuniorum bis tractans, scilicet 2. 2. q. 88. a. 3. & 2. 2. q. 189. a. 3. repetit duas alias respondiones, in quibus sententiarum loco obiecto datae: at de dubio voti non amplius meminit.

278. Ob. 4. Si lex humana dubia non obligaret, non sufficeret opus, ut Fratres Minores in dubio de obligatione sua Regula, an scilicet verba imperativi modi strictè sub precepto obligarent, recurrerent ad Summum Pontificem: ergo. Rep. Ut in quovis Sacro Ordine, ita etiam in illo, fuere aliqui, aut multi simplices, qui habebant dubium prædicum, quod ob varias, & oppositas Doctrinam sententias, non facile poterant deponere: cùmque infuper res esset maximi momenti, utpote concernens generalem disciplinam Ordinis, recte perita est decisio authentica.

279. Ob. 5. Si lex humana dubia non obligaret, tunc ideo; quia non esset sufficiens promulgata: sed hoc est falsum: ergo, prob. mi. si non esset promulgata, tunc non esset lex: sed hoc est falsum: ergo, ma. patet; quia promulgatio est de essentia legis, prob. mi. ex absurdis; nam sequeretur, quod, quando lex aliqui certò immotet, tunc primi incipiatur esse lex: & si denud quis eius obliviscatur, iterum definat esse lex &c. Similia Camargo non fine laementis ingeminat. Rep. dist. ma. lex dubia non obligat; quia non est sufficiens promulgata, promulgatione strictè dicta, neg. ma. promulgatione latè dicta, vel sumpta pro intimacione, insinuatione, aut notificatione, conc. ma. & dist. si mi. neg. conseq. ad prob. ma. dist. illatum. promulgatio, strictè dicta, est de essentia legis, conc. illat. latè dicta, neg. illat. ad prob. mi. neg. sequelas.

Promulgatio strictè dicta, quæ solet ordinari esse solennis, fit per certum signum publicum, e.g. decreta Pontificis affiguntur Romæ ad valvas Basilicæ S. Petri, vel in Acié Campi Flora: vel mandata regia, aut leges novæ promulgantur publicè in metropoli, aut civitatibus aliis, per præconem, vel affixionem ad portas urbium: & hac promulgatio iuxta communem est de essentia legis. Atamen hac posita, sepe contingit, ut multi adhuc legem eam invincibiliter ignorent, & sic non detur promulgatio latè dicta, seu notificatione, sine qua non potest lex obligare in se. Nec est, cur hic modus loquendi reprehabetur; sic enim etiam loquitur Suarez in 1. 2. tr. 3. de bonitate & malitia alium humanorum. disp. 12. ec. 6. n. 8.

280. Dices 1. Ergo neque lex obligat, quando practice dubito; nec est enim major vis obligandi in dubio pratico, quam speculativo. Rep. neg. illatum. In casu dubii practici non tam obligat aliquem lex dubia, seu directa, quam alia certa reflexa, quæ prohibet agere cum dubio pratico, quāmque dari probatum est n. 244. & quod tam diu obligat, donec dubium prædicum deponatur. At non datur lex certa, quæ obligat ad non agendum, cum dubio tantum remoto, vel speculativo. Alii dicunt, legem dubiam directam obligare conditionate, scilicet, si